

**BUXORO
AGRO KLASTER**

**ILMIY VA
PRAKTIK
KONFERENSIYA**

QISHLOQ XO'JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Respublika ilmiy-amaliy anjumani

2021 yil 30 noyabr

Buxoro – 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
IQTISODIYOT VA TURIZM FAKULTETI
“IQTISODIYOT” KAFEDRASI

QISHLOQ XO‘JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI
SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION
YONDASHUVLAR

Respublika ilmiy-amaliy anjumani
MATERIALLAR TO‘PLAMI

2021 yil 30 noyabr

"ФОРМИРОВАНИЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ КЛАСТЕРОВ В
СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ: ЭКСПЕРИМЕНТЫ, РЕЗУЛЬТАТЫ И
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ"

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Республиканской научно-практической конференции
30 ноября 2021 года

«Dardona» nashriyoti
Buxoro – 2021

Аминов Ф.Б. ПУТИ РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРОВ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ.....	116
Ғайязова Шайриш Шодмуродовна, Мамитов Абдуваит Олимжон ўғли, Ибрагимов Иброҳим Хамро ўғли. ҚИШЛОҚ ХУЖАЛИГИДА АГРОКЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ.....	117
Гиязова Нозима Бағзовна. ЎЗБЕКИСТОН ТУҚИМАЧИЛИК САНОАТИДА КЛАСТЕРЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ.....	121
Хужаевуролова Сурайё Ибрагимовна. ПАРАНДАЧИЛИК КЛАСТЕРИ ТИЗИМИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ БОШҚАРИШНИНГ АХБОРОТ ТАЪМИНОТИ.....	123
Saidova Feruza Kamolovna, Buranov Daler. BUXORO VILOYATIDA TURISTIK KLASTERLARNI TASHKIL ETISH MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.....	124
I.G.Djabborov. MAMLAKAT ERKIN IQTISODIY HUDUDLARI KESIMIDA TURISTIK ZONALARNI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI.....	130
Собир Хасанов. МЕВА-САБЗАВОТЧИЛИК ТАРМОҒИ РИВОҒИДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ.....	136

III ШҮЪБА. ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИЎ ДАВРДА ФЕРМЕР ХҲЖАЛИКЛАРИ ВА ИНФРАТУЗИЛМА СУБЪЕКТЛАРИ УРТАСИДА КООПЕРАТСИЯГА АСОСЛАНГАН ЛОГИСТИКА ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ.....

A.Кучиров. ҚАЙТА ИШЛАШ БОҒИХОНА РЕЖИМИДА ҚИШЛОҚ ХУЖАЛИГИ ТОВАРЛАРИНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ ТАЛАБЛАРИНИ СОДДАЛАШТИРИШ.....	139
Садуллаев Азизбой, Валиев Дилшод, Мадранияев Ҳайбулла. ИҚТИСОДИЙНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА МИНТАҚА ЧОРВАЧИЛИГИДА КИЧИК БИЗНЕСНИНГ РИВОЖЛАНИШ МУАММОЛАРИ.....	141
Xodjayev Anvar Rasulovich, Amonov Mirzohid To'ynurodovich. QISHLOQ XO'JALIGIDA LOGISTIKA INFRAUZILMASINI RIVOLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	144
И.Х.Собиров, Б.Аскарлов. АРХИТЕКТУРА ВА ҚУРИЛИШ СОҲАСИНИ ИННАВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ.....	145
Xushvaqotova Zamigor Anvar qizi. AHOLINING UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RIVOLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	147
Нарзиёв Мирфайз Мирмуҳаммадович. ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВРДА ТУРИЗМ СОҲАСИНИ КЛАСТЕР ЕНДАШУВИ АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ.....	150
Saidova Feruza Kamolovna. O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHIT: MUAMMO VA YECHIMLAR.....	152
Dilmonov Qudrat Bastiyorovich. ISH BILAN BANDLIK XIZMATI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	156
Rajabova M.A. O'ZBEKISTONDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH YO'LLARI VA SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	162
Tolipov Muhammadali Ulug'bekovich. ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA RAQAMLI MARKETINGNING NAZARIY ASOSLARI VA XUSUSIYATLARI.....	165
N.Ravshanova. AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	172
Г.С.Нарзуллаева, Г.Х.Ибрагимова. АВТОМОБИЛ ТРАНСПОРТ ХИЗМАТЛАРИ РАҚОБАТДОШЛИГИНИ ОШИРИШ УСУЛЛАРИ.....	175
Алимова Муниса Юлчиёвна, Рашидов Хуршид Холмибердиевич. МЕВА-САБЗАВОТ МАҚСУЛОТЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА СОТИШ СОҲАСИДА МУЛКЧИЛИК ВА БОШҚАРУВ ШАКЛЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ.....	177
Жўраева Зилола Туробовна. ЎЗБЕКИСТОНДА АГРОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЯНГИ НОРМАТИВ- ҲУҚУҚИЙ ИМКОНИЯТЛАРИ.....	180
Rajabova M. A., G'afurov Ro'zjon Hakim o'g'li. MAMLAKATIMIZDA MEHNAT RESURSLARI VA MEHNAT SALOHITYATI KO'RSATKICHLARINI BAHOLASH SAMARADORLIGI.....	182

MAMLAKAT ERKIN IQTISODIY HUDUDLARI KESIMIDA TURISTIK ZONALARNI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI

I.G.Djabborov

Buxoro davlat universiteti

"Servis sohasi iqtisodiyoti" kafedrası

o'qituvchisi

O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarida man etilgan faoliyat turlari bundan mustasno. Erkin iqtisodiy zonalar to'g'risidagi qonun hujjatlari ushbu Qonun va boshqa qonun hujjatlaridan iboratdir.

Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining erkin iqtisodiy zonalar to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

Erkin iqtisodiy zona O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan tashkil etiladi. Erkin iqtisodiy zonaning maqomi, shuningdek uning qancha muddatga tashkil etilishi mazkur zonani tashkil etish to'g'risidagi qaror bilan belgilanadi.

Erkin iqtisodiy zonaning chegaralari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Erkin iqtisodiy zonaning faoliyat ko'rsatish muddatini uzaytirish belgilangan muddat tugashidan kamida uch yil oldin O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan amalga oshiriladi.

Erkin iqtisodiy zonalarining turlari

- ✓ erkin iqtisodiy zonalar;
- ✓ erkin savdo zonaları;
- ✓ erkin ishlab chiqarish zonaları;
- ✓ erkin ilmiy-texnikaviy va boshqa zonalar tarzida tuzilishi mumkin.

Erkin savdo zonaları konsignatsiya omborlarini, erkin bo'xona zonalarini, shuningdek tovarlarga ishlov berish, ularni o'rash-joylash, saralash, saqlash zonalarini o'z ichiga oladi.

O'zbekistonda ham mazkur sohada bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda mamlakatimizda 14 ta erkin iqtisodiy zona mavjud bo'lib, ulardan ayrimlarining faoliyati ancha jadallashgan. Xususan, "Navoiy", "Angren", "Jizzax", "Urgut", "G'ijduvon", "Qo'qon" va "Hazorasp" erkin iqtisodiy zonalarida umumiy qiymati 486 million dollarga teng 62 loyiha amaliyotga tatbiq etilgan, qolaversa, 4 ming 600 dan ortiq ish o'rni yaratilgan.

Shuningdek, "Nukus-farm", "Zomin-farm", "Kosonsoy-farm", "Sirdaryo-farm", "Boysun-farm", "Bo'stonliq-farm", "Parkent-farm" singari farmatsevtika sohasiga ixtisoslashgan 7 yangi erkin iqtisodiy zonalarini rivojlantirish bo'yicha ham barcha chora-tadbirlar ko'rilayapti.

Shu bilan birga, erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirishni jadallashtirish, xorijdan yuqori texnologik uskunalar xarid qilish uchun O'zbekiston tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mablag'i hisobidan 100 million \$ miqdorida chet el valyutasidagi kredit limiyasi ochilgan.

Bundan tashqari, kichik sanoat zonalaridagi direksiya kredit olish va bank xizmatlaridan foydalanishda har bir zonaga birkirtilgan tijorat banklari bilan hamkorlikda ish olib borayotganligi ham muammolarni bartaraf etishda ayni muddao bo'lmoqda. Bozor talablari va import nomenklaturasini o'rganish asosida tadbirkorlar uchun takliflar, istiqbolli loyihalar ro'yxati shakllantirilgan. Imtiyozlardan yana biri shuki, kichik sanoat zonasida ishlaydigan subektlar 2 yil barcha soliqlardan ozod etilgan.

Shuningdek, bo'sh turgan yoki samarasiz faoliyat ko'rsatayotgan ishlab chiqarish binolaridan umumli foydalanish, yangi korxonalar tashkil etishni rag'batlantirish maqsadida mazkur binolar negizida kichik sanoat zonalarini tashkil etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayni paytgacha mamlakatimizda ularning soni 96 taga yetdi.

Hozirgacha ushbu zonalarda umumiy qiymati 535 milliard so'mga teng 1021 loyiha amalga oshirilgan, 9 ming 600 dan ziyod ish o'rni yaratilgan. Loyihalar doirasida nafaqat ichki,

baliki tashqi bozorda ham xaridorlar bo'lgan yengil sanoat, kimyo, oziq-ovqat mahsulotlari, elektr texnikasi buyumlari, zamonaviy qurilish materiallari, mebel va boshqa tayyor mahsulotlar ishlab chiqarilmoqda. Bundan tashqari, kelgusida 248 loyihani amaliyotga tartib etilishi natijasida 11 ming yangi ish o'rni yaratish rejalashtirilmoqda.

Lekin shu o'rinda tabiiy savol tug'iladi: mazkur yo'nalishda mavjud imkoniyatlardan oqilona foydalanilyaptimi? Agar kichik sanoat zonalarining sarmoyalarni jalb qilish, tadbirkorlikni rivojlantirish, yangi ish o'rinlari yaratish va aholi farovonligini oshirishdagi o'rinni tahlil qiladigan bo'lsak, ularda hamon tashabbuskorlik yetishmasligi, faoliyatni rivojlantirish bo'yicha ishlarni tashkil qilish darajasi sustligi ko'zga tashlanadi.

Masalan, mas'ul vazirlik va idoralar tomonidan loyihalarni ko'rib chiqish hamda muvofiqlashtirish jarayoni hamon murakkabligicha qolib, rasmiy xarakter kasb etmoqda. Afsuski, erkin iqtisodiy zona qatnashchilariga yer uchastkalari ajratish masalalarini hal etishda hamuz byurokratiya asoratlari saqlanib qolmoqda.

Ayniqsa, "Urgut", "Qo'qon", "G'ijduvon" va "Hazorasp" erkin iqtisodiy zonalar, shuningdek, farmatsevtika yo'nalishidagi erkin iqtisodiy hududlarda yangi korxonalar tashkil etish uchun xorijiy sarmoyalarni jalb qilish ishlari sust. Elektr energiyasi, tabiiy gaz, suv va boshqa kommunikatsiya tarmoqlari bilan barqaror ta'minlashda ham muammolar kuzatilmoqda.

Vaholanki, mazkur hududlarda investor va tadbirkorlarga yanada keng imkoniyatlar yaratishga oid kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqishni davr taqozo qilmoqda. Avvalo, ushbu zonalar faoliyatiga doir me'yoriy-huquqiy bazani qayta ko'rib chiqish, zarur bo'lsa davr talablariga moslashtirish, barcha uchun ochiq va tushunarli mexanizm yaratish zarur.

Qolaversa, yer uchastkalari, bo'sh turgan binolarni ajratish tartibini ham soddalashtirish lozim. Masalan, erkin iqtisodiy zonalarda amalga oshiriladigan loyihalar Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ma'muriy kengash tomonidan ko'rib chiqiladi. Shu paytgacha bu kengash 17 vazirlik va idoradan iborat edi. Prezident ko'rsatmasiga muvofiq, ularning soni 4 ta etib belgilandi. Shu bilan birga, yangi tizim — hududiy komissiyalar tashkil etilib, ularning loyihalarni ko'rib chiqish va ruxsat berish huquqlari kengaytirildi.

Bundan tashqari, hukumat tomonidan imtiyozlar yaratiladi. Iqtisodiy zonalarda joylashtirish uchun investitsiya loyihalarini tanlab olish mezonini qayta ko'rib chiqilib, ishtirokchilarga kredit ajratishni yaxshilash hamda muhandislik ta'minoti vositalari bilan ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar qabul qilinadi.

2016 yil 2 dekabr oyiida turizm sohasini har tomonlama rivojlantirishga mas'ul O'zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi tashkil etildi. Turizm industriyasi mehmonxona biznesini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Respublikada turizm va sport sohaslarini yanada rivojlantirish, aholini jismoniy tarbiya va sportga keng jalb etish, infratuzilmani yaxshilash, turizm salohiyati yuqori bo'lgan hududlarning o'zaro bog'liqligini ta'minlash orqali turistlar sayohati uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, madaniy merosni muhofaza qilishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar bosqichma-bosqich amalga oshirilayotganligidan kelib chiqqan holda 2021 yil aprel oyiida O'zbekiston Respublikasi Turizm va sport vazirligi tashkil etildi.

2016 yildanoq mamlakatimizda turizm sohasi iqtisodiyotning stratejik tarmoqlaridan biri sifatida belgilandi. Qabul qilingan farmon va qarorlar asosida sohadagi imkoniyatlar kengaytirildi. "Fuqarolaridan yurtimizga viza talab etilmaydigan mamlakatlar soni 9 tadan 86 taga yetkazildi, 53 ta davlat uchun "elektron viza" tizimi joriy etildi". Turizm sohasini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish maqsadida davlat budjetidan subsidiyalar ajratish amaliyotlari yo'lga qo'yildi.

Mamlakatimiz turizm salohiyatidan samarali foydalanish, milliy madaniy merosni milliy va xalqaro jamoatchilikka keng targ'ib qilish, ziyorat turizmi, ekologik turizm, gastronomik turizmni hamda ularning infratuzilmasini rivojlantirish borasida chora-tadbirlar amalga oshirilib

kelinmoqda. 2021 yilda hududlar miqyosida turizm infratuzilmasi dasturi uchun ajratilgan mablag'lar quyidagicha bo'lgan.

2021 yilda turizm infratuzilmasi dasturi uchun hududlar kesimida ajratilgan mablag'lar, mlrd so'mda.

2-jadval

Viloyatlar	mlrd so'm
Andijon	29,9
Buxoro	82,9
Jizzax	91,5
Qashqadaryo	85
Navoiy	54,7
Namangan	37,5
Samarqand	135,1
Sursondaryo	57,1
Sirdaryo	4,5
Toshkent	48,4
Farg'ona	33,8
Xorazm	238,4
Toshkent shahri	16,4
Qoraqalpog'iston Respublikasi	84,9

Faqatgina davlat budjeti mablag'lari yoki bank kreditlari hisobidan moliyalashtirish orqali hududlar ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini moliyalashtirish asosida mintaqalar iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish imkonsiz. Bu borada xususiy sektorning ijtimoiy mas'uliyatini oshirish, davlat va xususiy sektor hamkorligi (sherkliji) asosida loyihalarni amalga oshirish ham oldimizdagi strategik vazifalar ijrosida muhim o'ringa ega. Ayni imkoniyatlardan foydalangan holda energetika, kommunal xizmatlar, sog'liqni saqlash, suv xo'jaligi, ta'lim, ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish kabi sohalarda hududlar kesimida qariyb 2,2 milliard AQSh dollariga teng qator loyihalar amalga oshirilmoqda.

Samarqand viloyatining Urgut tumani, Buxoro viloyatining G'ijduvon tumani, Farg'ona viloyatining Qo'qon shahri va Xorazm viloyatining Hazorasp tumanlarida "Urgut", "G'ijduvon", "Qo'qon" va "Hazorasp" erkin iqtisodiy zonalar tashkil etiladi. Farmon O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoev tomonidan 12-yanvarda imzolandi.

"Urgut", "G'ijduvon", "Qo'qon" va "Hazorasp" EIZ faoliyat ko'rsatish muddati, keyinchalik uni uzaytirish imkoniyati bilan 30 yilni tashkil qiladi. Bu davr mobaynida mazkur EIZlar hududlarida alohida soliq, bojxona va valyuta rejimi amal qiladi EIZ hududlarida logistika markazlari va bojxona postlari tashkil etiladi.

Tashkil etiladigan erkin iqtisodiy zonalar direktivalari erkin iqtisodiy zonalarning butun faoliyat ko'rsatish davrida soliqlar va davlat maqsadli jamg'armalariga majburiy ajratmalar to'lashdan ozod qilmadi.

Samarqand, Buxoro, Farg'ona va Xorazm viloyatlari hokimliklari O'zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastri davlat qo'mitasi, Davlat arxitektura va qurilish qo'mitasi bilan birgalikda bir oy muddatda "Urgut" EIZ, "G'ijduvon" EIZ, "Qo'qon" EIZ va "Hazorasp" EIZ tarkibiga kiritish uchun yer uchastkalari chegaralarini o'matlar va ularning belgilangan tartibda ajratilishini ta'minlash taklif etildi.

Quyidagilar "Urgut" EIZ, "G'ijduvon" EIZ, "Qo'qon" EIZ va "Hazorasp" EIZning asosiy vazifalari va faoliyati yo'nalishlari etib belgilandi.

✓ tashqi bozorlarda talab katta bo'lgan va importning o'rmini bosuvchi, yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish bo'yicha zamonaviy ishlab chiqarishlarni tashkil etish uchun xorijiy va mahalliy investorlarning to'g'ridan to'g'ri investitsiyalarini jalb etish;

✓ Samarqand, Buxoro, Farg'ona va Xorazm viloyatlarining ishlab chiqarish va resurs salohiyatlaridan kompleks hamda samarali foydalanishni ta'minlash;

✓ meva-sabzavot va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash, saqlash va qadoqlash, to'qimachilik, gilam to'qish, poyabzal va chami-galantereya, ekologik jihatdan xavfsiz kimyo, farmatsevtika, oziq-ovqat, elektrotexnika sanoati, mashinasozlik va avtomobilsozlik, qurilish materiallari ishlab chiqarish va boshqa yo'nalishlarda yangi zamonaviy ishlab chiqarishlarni tashkil etish;

✓ mahalliy xomashyo va materiallar negizida mustahkam kooperatsiya aloqalarini o'rnatish hamda erkin iqtisodiy zonalar korxonalari o'rtasida va umuman respublikada sanoat kooperatsiyasini rivojlantirish asosida vaqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlarini chuqurlashtirish;

✓ ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni standartlashtirish, sertifikatlashtirish va markirovka qilish bo'yicha xalqaro standartlarga muvofiq ilmiy-ishlab chiqarish markazlari tashkil etish va ularning qarorlari xalqaro darajada e'tirof etilishini ta'minlash chora-tadbirlarini ko'rish.

"Urgut" EIZ, "G'ijduvon" EIZ, "Qo'qon" EIZ va "Hazorasp" EIZning faoliyat ko'rsatish muddati, keyinchalik uni uzaytirish imkoniyati bilan 30 yilni tashkil qiladi, faoliyat ko'rsatish muddati mobaynida "Urgut" EIZ, "G'ijduvon" EIZ, "Qo'qon" EIZ va "Hazorasp" EIZ hududlarida alohida soliq, bojxona va valyuta rejimi amal qiladi.

"Urgut" EIZ, "G'ijduvon" EIZ, "Qo'qon" EIZ va "Hazorasp" EIZ direksiyalari erkin iqtisodiy zonalarining butun faoliyat ko'rsatish davrida soliqlar va davlat maqsadli jang'armalariга majburiy ajratmalar to'lashdan ozod qilindi.

Hududning sayyohlik rayonlari juda muhim vazifadir, chunki uning vechimi katta samaradorlikka, shuningdek, odamlarni dam olish va ularning madaniyatini rivojlantirish uchun minimal darajada ta'sir qilish. Turistik rayonlashtirishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish va ularni yanada rivojlantirish hali ham rivojlanmagan joylarda turizmni rivojlantirish uchun yangi sayyohlik resurslari va turizmni rivojlantirish uchun yangi turistik manbalar va boshqa shartlarni aniqlash imkonini beradi; turli buyurtmalardagi yangi sayyohlik yo'nalishlarini ajratish va yaratish; ularning sayyohlik ixtisosligini to'g'ri aniqlang; ba'zi joylardan sayyohlikni rivojlantirish tajribasiga dosh berish, shunga o'xshash sharoitlar bilan boshqa joylarga; Turistik hududlar sharoitida turli xil darajada.

Turistik rayonlashtirish - hududlar maxsus belgilari bilan aniqlangan va bir-biridan farq qiladigan turistik tumanlar va aloqalarning og'irliqi darajasiga ajratilgan hududga a'zolik jarayoni. IST dunyoning beshita yirik sayyohlik mintaqasini ajratadi: Yevropa, Amerika, Janubiy Osiyo, Janubi-Sharqiy Osiyo Okeaniya, Afrika, o'rta va Yaqin Sharq.

Aholining sayyohlik shirkatining uy sharoitida rayonlashtirish tizimining quyidagi tizimi qo'llaniladi: zona, maydon, er, mikrodeka, mikrodeka, ob'ekt, ob'ekt. Bu tushuniladi: sayyohlarni jalb qilish, boshqa sayyohlik ob'ektlari (mehmonxonalar, sanatoriya, sayyohlarni o'z ichiga olgan hududning ikki yoki undan ortiq markazi mavjud bo'lgan milliy hududning bir qismi uylar va boshqalar). Geografik fanda "Turistik zonasi" tushunchasi turizm sohasidagi hududiy buxgalteriya hisobini keng qamrovdan ega va aks ettiradi.

Darvozalarning navbatdagi bosqichida ustunlik, diqqatga sazovor bo'lib, turistik korxonalarining yetakchi funksiyalariga e'tibor qaratildi: terapevtik, qaduc, sayyohlik, ekskursiya. Ushbu shakllar joylashtirilgan. Xoliv hudud tushuniladi, ular sayyohlik infratuzilmasi va ixtisoslashuv ob'ektlariga ega tabiiy va tarixiy va madaniy resurslar kombinatsiyasi bilan ajralib turadi.

Tumanlar davomida ajratish turistik hudud geografik joylashuvi, bir xil turistik resurslar va sayyohlik muassasalariga ixtisoslash uchun bir xil turistik manbalar va tor imkoniyatlar bilan tavsiflanadi. Sayyohlar erida dam olish maskanlari, dam olish maskanlari va turizmga asoslangan zaruriy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bu turistik institutlar va ischam hududda joylashgan turli turistik institutlar va aloqa bo'limlarining markazlashtirish va hamkorligi bilan o'zaro bog'langan muhandislik va ichki tizimlarning kombinatsiyasi sifatida tushuniladi.^[1]

Ko'pincha turistik zonalar turistik atamalar va turistik resurslarga boy ajratilgan. Ushbu atama turizm yaxshi rivojlangan joylar uchun ishlatiladi, ya'ni hududning aksariyati sayyohlar tomonidan jadal tashrif buyuradi. Shuni ta'kidlash kerakki, iqtisodiyotning individual hududlari va butun mamlakatlar, shuningdek ularning landshaftlari, aholining hayoti, aholining hayoti, iste'mol resurslarini, iste'mol resurslarini va boshqalarga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu hududlarning qiyofasiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi, ko'pincha ularning ixtisosligini o'zgartiradi, bu esa muhim hududni shakllantiruvchi omil sifatida harakat qiladi.

Dam olish joyiga, shuningdek xalqaro turizm sohasida ushbu sohani rivojlantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadigan eng birlashtirilgan talablar: 1) tabiiy-iqlim jozibadorlik; 2) madaniy va tarixiy resurslar; 3) yuqori sifatli mehmonxonalar va turistik turar joy, ovqatlanish, sayyohlik infratuzilmalarida mavjud bo'lgan jahon standartlari, madaniy va ekskursiya dasturlari mavjudligi; 4) operatsion transport va ma'lumotlar mavjudligi; 5) mintaqadagi siyosiy barqarorlik va shaxsiy xavfsizlik kafolati; 6) xalqaro shuhrat va saytning obro'si.

Bizlar majmuu taklif etadigan tizim har doim ham aniq chegaralar mavjud emas. Bu mintaqaning bir qismi va sayyohlarni joylashtirishni tashkil etish uchun barcha zarur moddiy bazaga ega bo'lgan sayyohlik markazi bo'lishi mumkin. Bunday hudud har qanday sohani, mamlakat va hatto bir guruh mamlakatlarni, sayyoh sayohat maqsadida sayyoh tanlaydi.

"Turistik mintaqa" tushunchasida biz asosiy maqolai nazarni ko'rib chiqamiz va biz uni konsepsiyasiz deb ta'riflaymiz. JSTni aniqlaydi sayyohlik mintaqasi Dam olish yoki tiklanishni tashkil qilish uchun zarur bo'lgan maxsus tuzilmalar va xizmatlarning katta tarmog'i bo'lgan hudud sifatida. Turistik mintaqa, sayyohlar tomonidan, turistlar tomonidan turistik mintaqada bo'lish uchun barcha zarur sharoitlarga ega bo'lishi kerak, bu turistik mintaqa sayyoh tanlaydi yoki sayyohlar guruhi yoki bir guruh sayyohlar va xizmat ko'rsatadigan joy sifatida belgilanishi kerak. Xizmatlar ishlab chiqaruvchisi tomonidan sotiladi. Shunday qilib, turistik mintaqa sayohatning maqsadi va turistik mahsulot Xuddi shu paytni o'zida.^[3]

Turistik yo'nalishlar quyidagi belgilar bilan tavsiflanadi: a) shaklning vaqti, shakllanishning tarixiy xususiyatlari; b) tabiiy, tarixiy va madaniy, ijtimoiy-iqtisodiy va aholi shart-sharoitlarini v) turistik infratuzilmalarni rivojlantirish darajasi; d) turistik mutaxassislik.

Biroq, hech qanday mintaqa sayyohga aylana olmaydi, faqat turistlar (pul o'fkazma, turar joy va ovqatlanish darajasi tegishli xizmat ko'rsatish darajasi bilan jihazlangan xizmat ko'rsatish) kerak. b) odamlarning qiziqishini bilgan sayyohlarni jalb qilish uchun jalb qilish bu mintaqa va boshqalar bilan raqobat yaratish; v) turistik bozorda ishlashning muhim vositasidir.

Muvaffaqiyatli rivojlanish jarayonida har qanday sayyohlik mintaqasi ma'lum bir rivojlanish davridir. Dastlab, odamlar mintaqasiga kelishning asosiy sabablari qarindoshlari va do'stlariga, shuningdek xizmat safarlariga tashrif buyurishdir. Keyin tashrif buyuradigan mintaqaning tabiiy va madaniy diqqatga sazovor joylariga qiziqish bor. Ushbu ehtiyojlar mavjud xizmat ko'rsatish sektori bilan osongina qondiriladi va tashrif buyuruvchilar yaxshi taassurotlar bilan ketishmoqda.

Yangi qonunning alohida bobi turistik zonalar va klasterlarga bag'ishlangan. Birinchisi uchta turga bo'linadi: erkin turistik zona kichik turistik zona va maxsus turistik zona. Turistik klaster - kompleks turistik xizmatlar hamda turizmning va ekskursantning ehtiyojlarini qanoatlantirish uchun zarur bo'lgan boshqa qo'shimcha xizmatlar ko'rsatuvchi mustaqil tashkilotlar hamda yakka tartibdagi tadbirkorlar majmuu.

Quyidagilar tarmoqni davlat tomonidan tartibga solish dastaklari hisoblanadi:

- turoperatorlar va turagentlarni litsenziyalash (*ekskursiya xizmatlari ko'rsatuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlarga litsenziya talab qilinmaydi*).

- turoperator xizmati, joylashtirish vositalari, tog' chang'isi trassalari va piyajlar, shuningdek gidlar (gid-tarjimonlar), ekskursiya yetakchilari va yo'riqchi-yo'l boshlovchilarni majburiy ravishda sertifikatlashtirish;

- turoperatorlik, turagentlik faoliyatini va turistik industriya ob'ektlarini standartlashtirish.

Bundan tashqari, qomunda turistik mahsulotni shakllantirish, targ'ib etish va realizatsiya qilishning o'ziga xos xususiyatlari, soha sub'ektlarining huquq va majburiyatlari, ularni birlashtirish tartibi, shuningdek turistlar va ekskursantlarning xavfsizligi kafolatlari aks etgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017—2019-yillarda Buxoro shahri va Buxoro viloyati sayyohlik imkoniyatlarini jadallik bilan rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori asosida Buxoroda hududi 10 gektardan kam bo'lmagan "Boqiy Buxoro" nomli erkin turistik zona yaratiladi. Bu haqda Norma asboret-huquq portali xabar bermoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017—2019-yillarda Buxoro shahri va Buxoro viloyati sayyohlik imkoniyatlarini jadallik bilan rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori asosida Buxoroda hududi 10 gektardan kam bo'lmagan "Boqiy Buxoro" nomli erkin turistik zona yaratiladi.

Xorijiy sayyohlarga to'liq dam olish imkoniyatini yaratish maqsadida ETZ hududida turi darajada xizmat ko'rsatish qulayliklariga ega mehmonxonalar, ko'ngilochar va savdo muassasalari, xususan, 500 kishilik amfiteatr, bowling-khujlar, raqs maydonlari va karaoke, milliy taomlar va dunyoning mashhur oshxonalarini taqdim etuvchi bar, kafe, restoranlar, suvenirlar va boshqa mahsulotlar do'konlari qurilishi ko'zda tutilmoqda.

Mamlakat erkin iqtisodiy hududlari kesimida turistik zonalarni tashkil etish jarayonini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari tavsiflangan va tahlil qilingan. O'zbekiston erkin iqtisodiy hududlar, ularning qomuniy tashkil etilishi, uning tor doiradagi va keng doiradagi tahlili amalga oshirilgan. O'zbekiston Respublikasining "Erkin iqtisodiy zonalar to'g'risi"dagi Qomuniga muvofiq Erkin iqtisodiy zona — mintaqani jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun mamlakat va chet el kapitalini, istiqbolli texnologiya va boshqaruv tajribasini jalb etish maqsadida tuziladigan, aniq belgilangan ma'muriy chegaralari va alohida huquqiy tartiboti bo'lgan maxsus ajratilgan hududlar bo'yicha talablar tartibi ko'rsatilgan. Mamlakat erkin iqtisodiy hududlari kesimida turistik zonalarni tashkil etish jarayonini takomillashtirishga doir takliflar keltirilgan.

1. Har yili mamlakatimizda ziyorat turizmini rivojlantirish uchun mavjud infratuzilmalarni rekonstruksiya qilish

2. Buxoroni «Tabarrak Buxoro — muqaddas Islom markazi» shiori ostida noyob shahar-muzey, Sharq marvaridi sifatida targ'ib qilishni qomuniy tartibda yo'lga qo'yish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qomuni. 2020 yil 17 fevral.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini faollashtirish va kengaytirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» PF-4853-sonli farmoni. 2016 yil 26 oktabr
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida» 2016 yil 2 dekabrda PF-4861-sonli Farmoni
4. «O'zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida» 2018 yil 3 fevralda PF-5326-sonli Farmoni
5. «O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi 2019 yil 5 yanvarda PF-5611-sonli
6. <https://tothostel.ru/uz/shengen/osobyeturistichekietoznyeturistskie-regiony-i-zony-gornolyzhnyikurort-w/>
7. <https://btet.ru/uz/citizenship-of-the-russian-federation/osobyeturistichekietoznyeturistskie-regiony-i-zony-prirodoohrannyyefunkcii-rekreacionnyh-zon/>